

การบริหารจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานมะม่วงน้ำดอกไม้ในจังหวัดสระแก้ว

**Logistics management and supply chain of
Nam Dok Mai mangoes in Sa Kaeo Province**

บุษยมาศ พุยมูลตรี*, ศรีไพร ศรีพนมวรรณ

Bussayamas Puymoorthy, Sripai Sripanomwan

วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน วิทยาเขตนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เลขที่ 111/3-5 หมู่ 2 ต.คลองโยง อ. พุทธมณฑล จ.

นครปฐม 73170

College of Logistic and Supply Chain, Rajabhat University Suan Sunandha Nakorn Pathom Campus

*Corresponding author E-mail: bussayamas.pu@ssru.ac.th, Sripai.sr@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้กับเกษตรกร โดยใช้หลักการการบูรณาการการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ การจัดหาวัตถุดิบ พ่อค้าคนกลาง/ผู้รวบรวมผลผลิต ที่คัดเลือกมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ ตามความต้องการของคำสั่งซื้อเพื่อให้มีการจัดส่งวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพ การส่งสินค้าให้ตรงต่อเวลาและปลอดภัย 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ในจังหวัดสระแก้ว ดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อมุ่งเน้นประโยชน์โดยรวมแก่เกษตรกร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เกษตรกรผู้ปลูก ผู้ผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง ที่มีพื้นที่ปลูกและภูมิภานาอาศัยอยู่ใน จังหวัดสระแก้ว

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนจากห่วงโซ่อุปทานแบบดั้งเดิมไปสู่รูปแบบใหม่ ที่เกษตรกรผู้ปลูกมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) จนรู้ถึงความต้องการของตลาด ไปสู่ผู้บริโภคภายในประเทศที่มีความต้องการเท่าไร แล้วกลับมาวางแผนการผลิตตามคำสั่งซื้อที่มีการวางแผนซื้อขายกันไว้ล่วงหน้า ความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงน้ำดอกไม้ คือผู้จัดหาวัตถุดิบ พ่อค้า/

ผู้รับซื้อ ผู้คัดเลือกมะม่วงน้ำดอกไม้ส่งให้กับโรงงานตามความต้องการของลูกค้า เพื่อให้การจัดส่งวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพการส่งสินค้าให้ตรงต่อเวลาและปลอดภัย ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในห่วงโซ่อุปทาน ด้านเงินลงทุนในการผลิต (Input) ด้านแรงงานในพื้นที่หายาก ด้านการเปลี่ยนแปลงการปลูกแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบใหม่ ยิ่งค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากพฤติกรรมของเกษตรกรที่ทำแบบเดิมยังคงยึดติดกับแบบเก่าอยู่ รูปแบบการสื่อสาร ช่องทางเพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้จังหวัดสระแก้วประชาชนต้องการอยากรับรู้มากที่สุดคือการสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือออนไลน์

จากผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลาย มีอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความสำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้มาตรฐาน มีศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงเพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านการบริการและการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว พบว่า มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตร วิถีชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งการดำเนินงานคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและมีการเผยแพร่ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ในส่วนของศักยภาพทางการท่องเที่ยว พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีน้อย แต่มีจุดเด่นในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และด้านการเกษตร ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นที่เด่นชัด คือ ขาดการร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขาดแคลนงบประมาณ เงินลงทุนในการดำเนินงาน และด้านการตลาดที่ยังไม่แข็งแรง

คำสำคัญ : การบริหารจัดการโลจิสติกส์, ห่วงโซ่อุปทาน, มะม่วงน้ำดอกไม้

ได้รับเมื่อ 26 มีนาคม 2567; แก้ไขเมื่อ 5 มิถุนายน 2567; ตอรับการตีพิมพ์เมื่อ 26 มิถุนายน 2567

Abstract

This research has focused on the development and participation of the community. To increase the capacity of farmers using the principles of integrating efficient supply chain management and logistics. The objectives include: 1) Study the relationships in the supply chain of Nam Dok Mai mangoes. Procurement of raw materials Middleman/product collector Selected Nam Dok Mai mango According to the needs of orders to deliver good quality raw materials. Delivering products on time and safely. 2) Study problems and obstacles occurring in the supply chain of Nam Dok Mai mangoes in Sa Kaeo Province. The study was conducted using qualitative research methods (Qualitative Research). Data collection from document studies and in-depth interviews were research tools to focus on overall benefits to farmers.

The main group of informants is farmers. Golden Nam Dok Mai Mango Producer who has growing areas and domiciles living in Sa Kaeo Province.

The results of the study, it was found that farmers are currently changing from the traditional supply chain to the new model. where growers exchange information with stakeholders until knowing the needs of the market to consumers within the country to see how much demand there is, then come back and plan production according to orders that have been planned. Relationships in the supply chain of Nam Dok Mai mangoes is the raw material supplier Merchant/Buyer Nam Dok Mai mangoes are selected and delivered to the factory according to customer needs. To deliver good quality raw materials, deliver products on time and safely. Problems and obstacles that occur within the supply chain Investment in production (Input) in terms of labor in rare areas changing the traditional planting method to a new system It is still gradually progressing because the behavior of farmers who do the same things still adheres to the old way. communication style The channel to create awareness about Nam Dok Mai mango production in Sa Kaeo Province that people want to know the most is communication via the internet or Online.

Keywords: Logistics management; Supply chain; Nam Dok Mai mango

Received: March 26, 2024; Revised: June 5, 2024; Accepted: June 26, 2024

1. บทนำ

จากความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบันที่ไม่เป็นไปตามวัฏจักรเศรษฐกิจในแบบที่ผ่านมา (New Normal) ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทำลายสิ่งเก่าๆ การดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะที่เร่ร่อน ส่งผลกระทบต่อยังภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจทั้งระบบ ตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภค ในแต่ละกิจกรรมของธุรกิจเปรียบเสมือนห่วงโซ่คล้องติดกันเป็นเครือข่าย เมื่อเกิดผลกระทบต่อห่วงโซ่ใดข้อหนึ่งย่อมส่งผลกระทบกันไปทั้งระบบ จากสถานการณ์เศรษฐกิจของไทยได้มีการชะลอตัวลงรัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจึงได้ผนึกกำลังกันในการแก้ปัญหาโดยเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตรกรรมเป็นการช่วยเกษตรกร ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในประเทศ จากภาพรวมของสถานการณ์สินค้าเกษตรที่เกิดความไม่สมดุลกันระหว่างความต้องการ (Demand) และ ผลผลิต (Supply) ทำให้ต้องให้ความสำคัญกับสถานที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นที่ที่ต้องพัฒนาให้มีคุณภาพทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ภายใต้แรงกดดันจากภาวะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำขณะที่ต้นทุนผลิตสูงขึ้น (Cost-Price -Squeeze หรือ Nut Cracker) ภาคเกษตรไทยได้เริ่มมีการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันนอกจากการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตการผลิต

ภาคเกษตรไทยจำเป็นต้องเริ่มปรับตัวสู่เกษตรสมัยใหม่ในการผลิตสินค้ามูลค่าสูงเพื่อสนองความต้องการของตลาดต่างประเทศ (กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์, 2565) เกษตรกรไทยยังคงใช้วิธีการปฏิบัติในการจัดการผลิตรูปแบบเดิม ส่งผลให้ผลผลิตบางส่วนต้องสูญเสีย ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ก่อนถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งยังทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงเกินความจำเป็น ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งในต่างประเทศได้ นอกจากนี้ ยังประสบปัญหาการถูกกีดกันทางการค้ามาตรการด้านอาหารปลอดภัย การปรับปรุงการบริหารจัดการระบบโซ่อุปทาน โดยเน้นการบริหารจัดการการไหลของสินค้าวัตถุดิบตลอดจนการไหลของข้อมูลข่าวสารในสายโซ่อุปทานเพื่อให้โซ่อุปทานตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้รวดเร็วและถูกต้องขึ้น (Russell and Taylor, 2003) ในขณะที่ต้นทุนรวมต่ำลงจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้สินค้าเกษตรมีต้นทุนต่ำ เพราะสามารถผลิตสินค้าได้คุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ลดการสูญเสียลดขั้นตอนและระยะเวลาในการผลิตและจัดส่งสินค้า ซึ่งจะมีผลทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

มะม่วง เป็นหนึ่งผลไม้เศรษฐกิจของไทย เป็นทั้งพืชสวนเพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ด้วยประโยชน์และสรรพคุณของมะม่วงบำรุงร่างกาย รสชาติอร่อยช่วยให้กระปรี้กระเปร่า ความนิยมบริโภคของคนไทยและต่างประเทศจึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ในแต่ละปีตัวเลขผลผลิตเพิ่มขึ้นๆ โดยปี 2566 ผลผลิตมะม่วงเชิงพาณิชย์ จะมีปริมาณรวม 1.34 ล้านตัน แหล่งผลิตสำคัญ แบ่งเป็นภาคเหนือ 50% ภาคกลาง 35% และภาคตะวันออก 15% จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมะม่วงมากที่สุดในประเทศไทย 5 อันดับแรกในปี 2566 คือ จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่ปลูก 82,927 ไร่ จังหวัดเลย 51,687 ไร่ จังหวัดเชียงใหม่ 44,936 ไร่ จังหวัดนครราชสีมา 30,844 ไร่ และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 28,019 ไร่ (คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2566)

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจคือ เรื่องราคาของผลผลิตที่เป็นประเด็นหลัก ถ้าหากมองในแง่ของความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า มะม่วงน้ำดอกไม้ที่นับเป็นหนึ่งในสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ของจังหวัดสระแก้ว และเป็นสินค้าที่มีศักยภาพด้านการแข่งขันทางการตลาด ประกอบกับจังหวัดสระแก้วมีโรงบรรจุที่มีมาตรฐานการส่งออก ซึ่งมะม่วงน้ำดอกไม้ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) เมื่อปี 2561 จำนวน 2 สายพันธุ์ คือ น้ำดอกไม้เบอร์ 4 และน้ำดอกไม้สีทอง เกษตรกร ส่วนใหญ่นิยมปลูกสายพันธุ์น้ำดอกไม้สีทอง เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่นิยมทั้งในตลาดต่างประเทศและภายในประเทศ เปลือกหนา รูปทรง ผิวสวยเป็นสีเหลืองทอง และมีค่าความหวานไม่น้อยกว่า 16 องศาบริกซ์ จังหวัดสระแก้วมีเนื้อที่ยืนต้น 3,424 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ของทั้งจังหวัด เกษตรกรได้รับการขึ้นทะเบียน GI จำนวน 72 ราย โดยพื้นที่ปลูกครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ วังสมบูรณ์ วังน้ำเย็น วัฒนานคร เขาฉกรรจ์ เมือง และอรัญประเทศ โดยมะม่วงน้ำดอกไม้ GI จะเริ่มให้ผลผลิต

ในปีที่ 3 และเก็บเกี่ยวได้ประมาณ 30 ปี ผลผลิตออกสู่ตลาดมากช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน ของทุกปี สำหรับปี 2564 ให้ผลผลิตรวม 3,276 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 975 กิโลกรัม/ไร่ โดยผลผลิตส่วนใหญ่ ร้อยละ 54 จำหน่ายให้กับพ่อค้ารวบรวมนอกจังหวัด ได้แก่ กรุงเทพฯ จันทบุรี และระยอง ร้อยละ 28 จำหน่ายให้กับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสระแก้ว ร้อยละ 8 จำหน่ายให้กับพ่อค้ารวบรวมในจังหวัด ร้อยละ 5 ขายปลีก ผู้บริโภค ร้อยละ 2 ส่งออกตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม และฮ่องกง และผลผลิตส่วนที่เหลือ ร้อยละ 3 ส่งให้กับโรงงานแปรรูปโกลบอลจังหวัดจันทบุรี และห้างสรรพสินค้า Tesco Lotus

จากความสำคัญของผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรของไทยโดยเฉพาะมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ยังมีโอกาสที่จะเจริญเติบโตของมูลค่าเพิ่ม ภายใต้การแข่งขันของประเทศเพื่อนบ้านที่รุนแรง ความเป็นอดีตที่ไทยเคยเป็นรายใหญ่ของการส่งออกสินค้าเกษตรของโลก ซึ่งในภาพรวมแล้วมีการทยอยลงบ้าง แต่ก็ยังมองเห็นตลาดใหม่ๆ ที่ยังมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม และฮ่องกงที่มีอำนาจในการซื้อสูง เกษตรกรของไทยจะต้องทำการพัฒนาการผลิตให้สมดุลกันระหว่างความต้องการ (Demand) และ ผลผลิต (Supply) ต้องพัฒนาให้มีคุณภาพทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ภายใต้แรงกดดันจากภาวะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำขณะที่ต้นทุนผลิตสูงขึ้นด้วยการลดต้นทุน ลดการสูญเสีย ลดขั้นตอนและระยะเวลาในการผลิตและจัดส่งสินค้า และเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตเพื่อให้ภาคเกษตรไทยสามารถปรับตัวจึงต้องมีการศึกษานำระบบการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain) เพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศเพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร สร้างฐานตลาดใหม่ เพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันและรักษาส่วนแบ่งการตลาดที่มีให้คงอยู่ตลอดไป รวมทั้งลดภาระภาครัฐจากการแก้ไขปัญหาสินค้าล้นตลาดและเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศด้วย

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ทบทวนวรรณกรรม

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เป็นห่วงโซ่ที่เชื่อมต่อระหว่างนักการตลาดกับผู้ซื้อเป้าหมาย (Kotler, 2004) ซึ่งเป็นการรวบรวมกระบวนการภายในโรงงานตั้งแต่จากแหล่งวัตถุดิบเปลี่ยนแปลงเป็นผลิตภัณฑ์แล้วนำส่งถึงมือผู้บริโภค (Beamon, 1998) และเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวขององค์กรและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ ที่แตกต่างกันในการที่จะเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและบริการ

(Christopher, 1998) กระบวนการผลิตการผลิตมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ในจังหวัดสระแก้ว ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ ผู้รวบรวมผลผลิตและผู้แปรรูป (สำนักงานเกษตรจังหวัดสระแก้ว, 2566) และการศึกษาจากเอกสารอ้างอิงต่างๆ

4. วิธีดำเนินงานวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน GI จำนวน 72 ราย โดยพื้นที่ปลูกครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ วังสมบูรณ์ วังน้ำเย็น วัฒนานคร เขาฉกรรจ์ เมือง และอรัญประเทศ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งได้ 2 ประเภท คือข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยแต่ละข้อมูลจะมีความแตกต่างกันดังนี้

4.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามจากการสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยทำการศึกษาและทำความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำไปเป็นตัวแบบในการสัมภาษณ์ ซึ่งต้องมีความเข้าใจในบทสัมภาษณ์อย่างถูกต้องก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูล ซึ่งการดำเนินการเก็บข้อมูลจะดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการเข้าไปในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

4.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ได้ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ผลที่ได้ออกมาแล้ว นำมาเป็นข้อมูลประกอบในการสังเคราะห์ผลเชิงคุณภาพต่อไป

ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพนี้ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นของกลุ่มสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อความที่ได้จากแบบสอบถาม การบันทึกผล การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการนำเอาข้อมูลมาดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์เชิงคุณภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ได้รับการขึ้นทะเบียน GI จำนวน 72 ราย โดยพื้นที่ปลูกครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ วังสมบูรณ์ วังน้ำเย็น วัฒนานคร เขาฉกรรจ์ เมือง และอรัญประเทศ ผู้วิจัยทำการศึกษาขั้นตอนห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่กลุ่มเกษตรกรผู้ทำกรลงมือผลิต ไปจนถึงสินค้าจัดส่งถึงลูกค้า

4.3 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ผู้วิจัยได้ไปประสานงานกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดสระแก้ว เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษานี้แก่กลุ่มเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ที่

เกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้คำแนะนำ ความรู้หลักการและแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการแก่ผู้เข้าร่วมอบรม

4.3.2 ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเกษตรกรผู้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน GI จำนวน 72 ราย โดยพื้นที่ปลูกครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ วังสมบูรณ์ วังน้ำเย็น วัฒนานคร เขาฉกรรจ์ เมือง และอรัญประเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขอความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้

4.3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นต่างๆ ที่ครอบคลุมการศึกษาในครั้งนี้

4.4 เครื่องมือการวิจัย

4.4.1 การสังเกตอย่างแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะทำการศึกษาโดยเข้าไปศึกษาขั้นตอนการผลิต การปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว การผลิต การจัดส่ง การบรรจุภัณฑ์ ก่อนส่งออกให้กับลูกค้าอย่างใกล้ชิด เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ไปจนถึงผู้บริโภคว่าเป็นอย่างไร

4.4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูก ผู้ผลิต ผู้ประกอบการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสินค้า ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้คำถามแบบปลายเปิดควบคู่ไปกับการเล่าเรื่องโดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกเป็นกันเองกับผู้วิจัย โดยข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต กระบวนการปลูก ผลผลิต ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

4.4.3 การจดบันทึก ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึก ในการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ทุกครั้งโดยละเอียด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ทุกขั้นตอนในห่วงโซ่อุปทานและข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะที่กลุ่มเกษตรกรต้องการแล้วจึงสังเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ

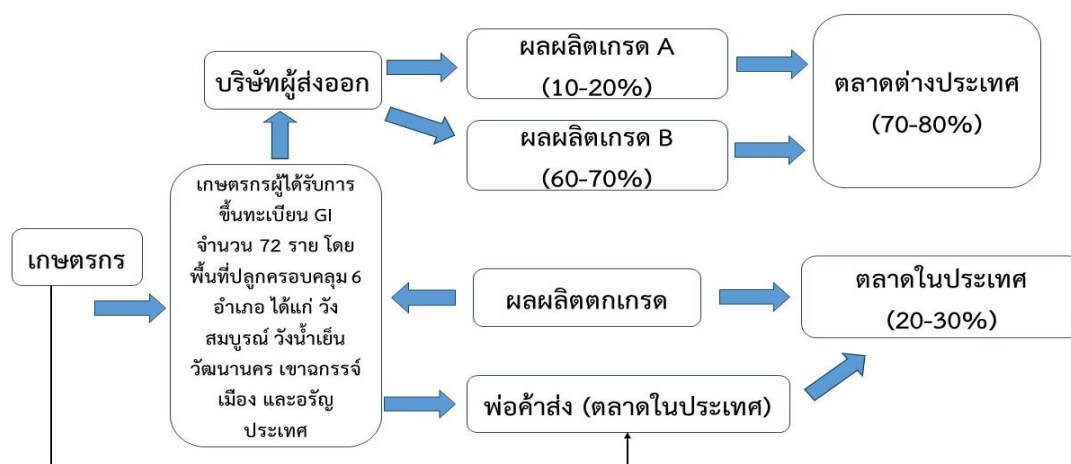
5. ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานของมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการ โซ่อุปทานของผลิตผลทางการเกษตรจากการสำรวจรูปแบบการดำเนินงานด้านการเกษตร โครงสร้าง สภาวการณ์ตลาด และสินค้าเกษตร ทีมวิจัยสืบค้นข้อมูลและร่วมประชุมกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่วนการเกษตรของแต่ละเทศบาล เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานผู้วิจัยแบ่งการจัดการตามส่วนหลักของโซ่อุปทานและดำเนินงานตามเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาตามกรอบการพัฒนากระบวนการคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม (Value Network and Fair Trade: VN&F Platform) ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินในการส่งเสริมการพึ่งพาและร่วมมือกันของคนในชุมชน โดย

กระบวนการพัฒนาเน้นการพัฒนาสมรรถนะแก่เกษตรกรภายใต้โซ่อุปทานเป็นสำคัญ กระบวนการวิจัยที่เข้าไปสนับสนุนกลุ่มเครือข่าย ผู้ปลูกมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประเภท ดังนี้

การยกระดับไปสู่กิจกรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (Function Upgrading) จากการประเมินกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบการจัดการการผลิต พบว่า เกษตรกรยังขาดประเด็นเสริมเรื่องการพัฒนากระบวนการความร่วมมือ การดำเนินงานยังเป็นขนาดเล็ก และมีลักษณะเป็นรายเดียวทำให้การรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง ทีมวิจัยจึงได้ออกแบบแนวทางการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ได้เข้าใจการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้ดีขึ้นจึงใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสำหรับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 72 ราย ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่ม 2 ประเด็น คือ กลยุทธ์การตลาดเบื้องต้นและการจัดทำแผนการผลิต การสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์แบบออนไลน์ การวางแผนและจัดการต้นทุนการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการแรงงานรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มในโซ่อุปทาน การยกระดับกระบวนการผลิต (Process Upgrading) การเตรียมข้อมูลและส่วนที่สามารถรวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ พบว่า มีประเด็นจากนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ของภาครัฐที่กำลังขับเคลื่อนในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาและเสริมความพร้อมของเกษตรกรในการดำเนินงานธุรกิจเกษตร ซึ่งโครงสร้างของการทำเกษตรแปลงใหญ่ เมื่อทำการเทียบเคียงกับปัจจัยสำคัญของโซ่อุปทานมะม่วงน้ำดอกไม้ ในพื้นที่ แสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 โซ่อุปทานของผู้ผลิตมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ที่ขึ้นทะเบียน GI จำนวน 72 ราย ในสระแก้ว (รูปแบบเดิม)

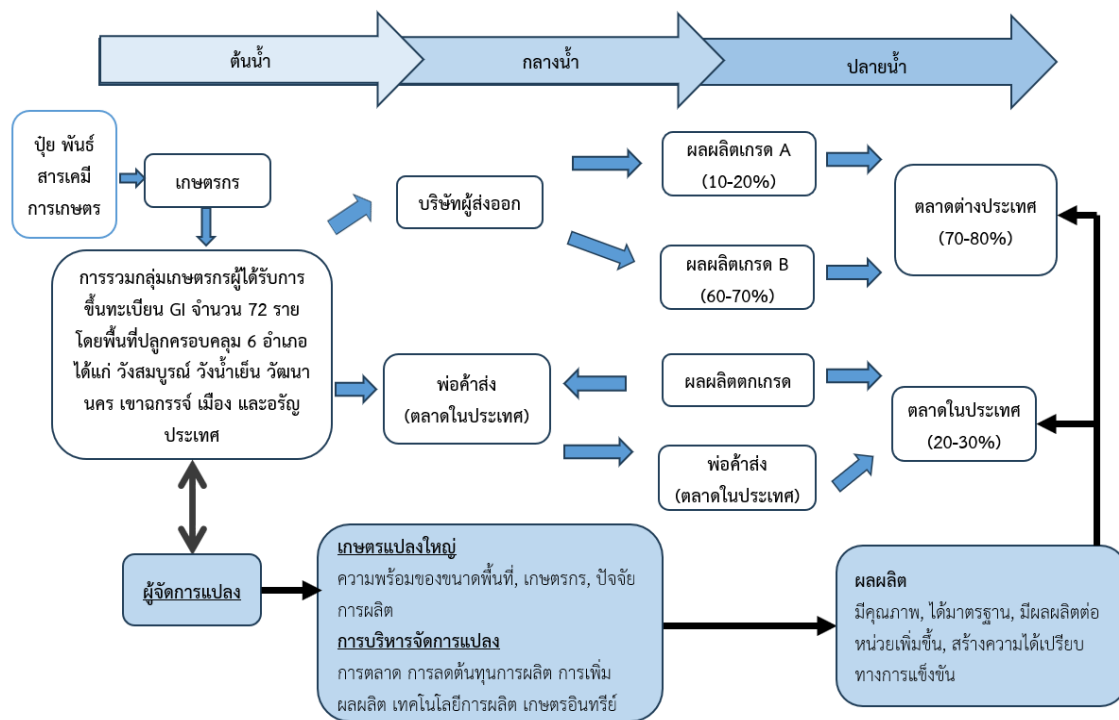
จากการศึกษาผู้วิจัยได้ค้นพบถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพจากห่วงโซ่อุปทานเดิมไปสู่ห่วงโซ่อุปทานใหม่ (ดังแสดงในตารางที่ 1) ดังนี้

1. การผลิตรูปแบบเดิมยังต่างคนต่างทำตามบรรพบุรุษของตัวเอง แต่แบบใหม่มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันเพื่อได้ชุดเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่ใช้เป็นต้นแบบในการผลิต
2. การผลิตรูปแบบเดิมราคาสินค้าถูกกำหนดจากพ่อค้าคนกลาง เมื่อเปลี่ยนแบบใหม่ราคาเป็นไปตามกลไกตลาดที่มีการทำสัญญาซื้อขายกันล่วงหน้า

3. การผลิตรูปแบบเดิมเมื่อผลผลิตลดลงก็ใส่ปุ๋ยที่เป็นสารเคมีเพิ่มขึ้น แต่แบบใหม่มีการนำปุ๋ยอินทรีย์เข้ามามีส่วนร่วมในการเพาะปลูก
4. การผลิตรูปแบบเดิมมีขั้นตอนในการผลิตเท่าเดิมเพราะทำต่อ ๆ กันมาแบบใหม่มีการไหลของปัจจัยในการผลิตทำให้ลดขั้นตอนลง
5. การผลิตรูปแบบเดิมมีความเสี่ยงทั้งเรื่องของสภาพภูมิอากาศอุทกภัยผลผลิตไม่ได้ตามที่ต้องการ การผลิตรูปแบบใหม่มีการบริหารความเสี่ยงในเรื่องของราคาและการประกันพืชผล
6. ด้านการเติบโตจากธุรกิจ เติบโตไปตามสภาพเศรษฐกิจ รูปแบบใหม่เติบโตจากความร่วมมือ เติบโตจากการแบ่งปัน เกิดความไว้วางใจกันก็จะยั่งยืน
7. การผลิตรูปแบบเดิมจะเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความไม่เชื่อใจกัน ขาดความไว้วางใจกัน แต่รูปแบบใหม่ความไว้วางใจเป็นสิ่งสำคัญที่มีการสะสมไว้อุปสมควร เกษตรกรให้ความสำคัญและไว้วางใจกันมากขึ้น
8. การผลิตรูปแบบเดิมการเพาะปลูก ปลูกไปตามธรรมชาติ อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ผลผลิตที่ได้มากบ้างน้อยบ้างตามแต่สภาพภูมิอากาศของแต่ละปี แต่รูปแบบใหม่การผลิตมีการวางแผนตั้งแต่คำสั่งซื้อของลูกค้าแล้วผลิตตามความต้องการของตลาด
9. แหล่งเงินทุนแบบเดิมก็กู้ยืมตามนายทุนทั้งหลายที่คิดดอกเบี้ยแพงเกินจริง แต่รูปแบบใหม่เมื่อต้องการแหล่งเงินทุนก็สามารถนำไป Order ที่มีคำสั่งซื้อมาค้าประกันกับสถาบันการเงินของภาครัฐ เพื่อเป็นหลักค้ำประกันในการผลิตสินค้า

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบรูปแบบการผลิตห่วงโซ่อุปทานเดิมไปสู่ห่วงโซ่อุปทานใหม่

ห่วงโซ่อุปทานแบบเดิม	ห่วงโซ่อุปทานแบบใหม่
เกษตรกรต่างคนต่างทำ	เกษตรกรมีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน
ราคาตามพ่อค้าคนกลางกำหนด	ตกลงราคาซื้อขายกันล่วงหน้า
ใช้สารเคมี	ลดการใช้สารเคมี
ขั้นตอนการทำงานเท่าเดิม	ขั้นตอนการผลิตลดลง
ความเสี่ยงสูง	บริหารความเสี่ยง
เติบโตตามสิ่งแวดล้อม	เติบโตอย่างยั่งยืน
ขาดความไว้วางใจ	มีความไว้วางใจกัน
ผลิตมากไป, ผลิตน้อยไป	ผลิตตามปริมาณความต้องการของตลาด
แหล่งเงินทุนนอกระบบ	แหล่งเงินในระบบ

รูปที่ 2 รูปแบบเกษตรแปลงใหญ่กับโซ่อุปทานมะม่วงน้ำดอกไม้ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (รูปแบบใหม่)

รูปที่ 2 แสดงถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร โดยมีเกษตรกร จากทั้งกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการขึ้นทะเบียน GI จำนวน 72 ราย โดยพื้นที่ปลูกครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ วังสมบูรณ์ วังน้ำเย็น วัฒนานคร เขาฉกรรจ์ เมือง และอรัญประเทศ เข้าร่วมในการทำกิจกรรม พบว่า เกษตรกรเริ่มมีการรวมกลุ่ม ทีมวิจัยจึงทำการรวบรวม ข้อมูลเพื่อนำมาสังเคราะห์ถึงปัญหาและสิ่งที่เป็ปัจจัย ที่จะช่วยแก้ปัญหาในพื้นที่ โดยใช้การจัดเวทีประชุม ระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมจากกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานมะม่วงน้ำดอกไม้ในจังหวัดสระแก้ว ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงน้ำดอกไม้พอสรุปได้เป็นแนวทางดังต่อไปนี้

ด้านปัจจัยการผลิต (Input)

เงินลงทุนต้องหากู้นอกระบบ เนื่องจากการกู้ในระบบคุณสมบัติไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่สถาบันการเงินต้องการ จึงต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง

แรงงานในพื้นที่หายาก ต้องจ้างแรงงานต่างด้าว เกิดปัญหาจากพระราชบัญญัติแรงงานฉบับใหม่ เกษตรกรไม่มีเงินค่าธรรมเนียมในการบริหารจัดการ

เกษตรกรผู้ผลิต ไม่มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นการผลิต เพื่อรอคำสั่งซื้อ ไม่มีการรองรับมาตรฐาน GAP ครอบคลุมฟาร์ม อีกทั้งขาดความยืดหยุ่นในการรับมือกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ และมีต้นทุนที่สูงจากการขาดการควบคุมต้นทุน

การเปลี่ยนแปลงการปลูกแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบใหม่ ยังคงเป็นค่อยไปไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบทันทีทันใด เนื่องจากพฤติกรรมของเกษตรกรที่ทำแบบเดิมยังคงยึดติดกับแบบเก่าอยู่ สำหรับการพัฒนาในระยะต่อไป หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดจะมุ่งส่งเสริมการพัฒนามะม่วงน้ำดอกไม้ GI สินค้าเกษตรอัตลักษณ์ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเน้นพัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลการผลิต การตลาด Big data และ ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้อัตลักษณ์ฉลาก GI การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย สนับสนุนห้องเย็นเพื่อใช้ในกลุ่มเกษตรกรในการรวบรวมผลผลิต และห้องบ่มมะม่วงที่ใช้เทคโนโลยีการบ่มพัฒนาคุณภาพการผลิตตามมาตรฐานส่งออกและสร้างระบบตรวจสอบย้อนกลับ ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตและสร้างมูลค่า สนับสนุนเกษตรกรเข้าสู่แพลตฟอร์ม E-Commerce รวมถึงไลฟ์สด Live-Streaming มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร กรณีราคาตกต่ำผ่านคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ (Fruit Board) และBCG Value Chain คือการพัฒนาแบบบูรณาการการตั้งแต่มั่นคงทางถึงปลายทางโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สร้างคุณค่าเพิ่ม (Value creation) จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรมด้วยกลไกจตุภาคี (Quadruple helix)

ด้านกระบวนการผลิต (Process)

เพื่อให้สวนมะม่วงน้ำดอกไม้ดูแลจัดการง่ายและสะดวกต่อการเก็บเกี่ยว จึงปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง ในระยะต้นชิด คือ 6×4 เมตร ดูแลไม่ให้ลำต้นสูงเกินไป การจัดการสวนแบบใหม่ โดยเว้นที่ว่างในระยะ 6 เมตร สามารถใช้รถแทรกเตอร์และรถพ่วงยาววิ่งทำงานในสวนได้อย่างสบาย โดยไม่กระทบต่อการเติบโตของต้นมะม่วง ส่วนมะม่วงแห่งใหม่ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่า เพราะสามารถควบคุมความสูงของต้นมะม่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสวนเก่า มะม่วงมีลำต้นสูง คนงานต้องใช้ตะกร้อสอยผล แต่จะวันจะเก็บผลมะม่วงได้โดยเฉลี่ย 10 ลังต่อคน และต้องปีนบันไดขึ้นไปห่อผลมะม่วง แรงงาน 1 คนจะทำงานห่อผลได้เฉลี่ยวันละ 300 ลูก ขณะที่สวนมะม่วงที่ปลูกใหม่ วางแผนการปลูกอย่างเหมาะสม สามารถคุมความสูงของต้นมะม่วงได้ คนงานยืนเก็บผลรอบต้นได้สะดวกสบายมากกว่า แรงงาน 1 คนสามารถเก็บผลมะม่วงได้มากขึ้นถึงวันละ 15-20 ลัง และทำงานห่อผลมะม่วงได้มากขึ้นเป็นวันละ 500-600 ลูก

ด้านการเก็บเกี่ยว (Output)

เมื่อผลผลิตเก็บเกี่ยวได้ พ่อค้าคนกลางก็จะมาซื้อในปริมาณและราคาที่ตกลงกันได้ ตามสัญญาที่ซื้อขายกันไว้ล่วงหน้า แต่ถ้าขายไม่หมดก็ต้องแปรรูป หรือนำขายในประเทศเพื่อรักษาคุณภาพหรือการมีสินค้าคงคลังนั่นเอง แต่จะเก็บไว้ได้ไม่เกิน 3 เดือน สำหรับสินค้าแปรรูปจะทำให้คุณภาพไม่เป็นที่ต้องการของตลาด อีกเรื่องหนึ่งปัญหาของพ่อค้าคนกลางมักเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ คือเน้นการผูกขาดห้ามเกษตรกรไปขายให้พ่อค้าอื่นและการจ่ายเงินของพ่อค้าคนกลางก็มักจะจ่ายช้า เกษตรกรต้องสร้างศักยภาพให้แก่ตัวเอง เพื่อเพิ่มสามารถ

ทางการแข่งขัน เพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขันทางการตลาด ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ที่มีความชัดเจนของจังหวัดต่อไป

6. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงน้ำดอกไม้จังหวัดสระแก้ว แสดงให้เห็นถึงการขาดความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานระหว่างกลุ่มเกษตรกร ผู้รวบรวมผลผลิต (พ่อค้าคนกลาง) ไปจนถึงผู้แปรรูปและความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อุปทานของมะม่วงน้ำดอกไม้ คือการจัดการวัตถุดิบ พ่อค้าคนกลาง/ผู้รวบรวมผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้เพื่อส่งให้กับโรงงาน ตามความต้องการของผู้รวบรวมผลผลิต (พ่อค้าคนกลาง) เพื่อให้มีการจัดส่งวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพ ปริมาณการส่งสินค้าให้ถูกต้องตรงต่อเวลาและปลอดภัย กระบวนการวางแผนที่เกี่ยวข้องกันเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สอดคล้องกับ มลฤดี จันทรรัตน์ และ วิวัฒน์วงศ์ แก่นสาร (2562) ศึกษาวิเคราะห์อุปทานส่วนต้นน้ำของข้าวสังข์หยดเมืองพัสดุ พบว่า ผู้ประกอบการควรปรับปรุงในเรื่องการวางแผนการผลิต เพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินงาน และลดความสูญเสีย รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชมมณัฐชา กังวานสุขพันธ์ (2562) ที่ได้สรุปไว้ว่า ผู้ประกอบการต้องปรับปรุงในเรื่องต้นทุนการวางแผนการผลิต การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การจัดส่ง และการส่งมอบผลผลิต นอกจากนี้ในด้านการตอบสนองยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากผู้ประกอบการต้องเสียเวลาในการรอพ่อค้าคนกลางมาคัดเลือกมะม่วงน้ำดอกไม้ซึ่งความสูญเสียเกิดจากด้านการส่งมอบ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ricardianto et al. (2022) ซึ่งเสนอไว้ว่าควรมี การกำหนดกลยุทธ์เพื่อให้สามารถบรรลุผลตัวชี้วัดด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า และ สร้างความน่าเชื่อถือกับผู้ประกอบการ

การจัดการห่วงโซ่อุปทานต้นน้ำของผลิตผลทางการเกษตรปัจจัยที่เป็นโอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจการเกษตรในห่วงโซ่อุปทานกลุ่มเกษตรกรมีความสนใจสร้างจุดเด่นจากการผลิต เช่น การลดการใช้สารเคมี ถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรในการปลูกพืชที่เหมาะสม รวมถึงการควบคุมเรื่องการใช้สารเคมีอย่างเข้มงวด การส่งเสริมการรับรองมาตรฐานคุณภาพในระบบ GAP (Good Agricultural Practice) และรวมทั้งการตรวจสอบสารเคมี สารปนเปื้อนตกค้าง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้หลังจากมีการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่เข้มแข็ง กระบวนการเหล่านี้ยังคงต้องอาศัยระยะเวลา โดยอาศัยความพยายามอย่างต่อเนื่องและระบบการจัดการที่เข้มแข็ง ขณะที่ด้านการตลาดยังมีปัญหาเรื่องราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ซึ่งบางครั้งมาจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่สามารถเพิ่มช่องทางการขายจากการแปรรูปหรือการวางแผนสำหรับการปลูก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Agricultural Technology (2018) ที่ว่าการใช้นโยบายการตลาดนำการผลิต สามารถช่วยเพิ่มรายได้แก่กลุ่มเกษตรกร แม้พืชผักที่กลุ่มเกษตรกรปลูกจะผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP แล้วก็ตาม แต่เจอปัญหาราคาพืชผักไม่แน่นอนและโดนกดราคารับซื้อผลผลิตจากพ่อค้าคนกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thirapong .K (2018) และ Department of Agricultural

Extension (2016) ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำการผลิตสินค้าในรูปของกลุ่มเกษตรกร เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง รวมไปถึงลดต้นทุนในการผลิตสินค้าทั้งจากการรวมกันซื้อปัจจัยการผลิตในปริมาณมาก เพิ่มศักยภาพในการรวมแปลงเป็นแปลงใหญ่ ก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, (2565). *ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2566). *ทิศทางการขับเคลื่อนสินค้าเกษตร 5 คลัสเตอร์*. เข้าถึงได้จาก ออนไลน์ <https://www.eeco.or.th/web-upload/filecenter/eec-development-plan/action2.pdf>.
- ชนมณัฐชา กังวานศุภพันธ์. (2562). *การวิเคราะห์และประเมินองค์ประกอบการจัดการโซ่อุปทานของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มจิ้งหรีด: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยวิธีตัวแบบอ้างอิงการดำเนินงานโซ่อุปทาน (SCOR)*. สุรินทร์: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- มฤติ จันทรรัตน์ และวิวัฒน์ แก่นสาร. (2562). การวิเคราะห์โซ่อุปทานส่วนต้นน้ำ ของข้าวสังข์หยดเมืองพัสดุ. *วารสารสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์*, 11(1), หน้า 127-137.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสระแก้ว, 2566. *ข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร*. เข้าถึงได้จาก [https://sakaeo.doae.go.th/province/site/?page_id=1936\(opens%20in%20a%20new%20tab](https://sakaeo.doae.go.th/province/site/?page_id=1936(opens%20in%20a%20new%20tab)
- Agricultural Technology. (2018). *Non Khewa Model Collaborative Farming Model Using Marketing Policy Leading to Production Policy*. Retrieved from http://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_078663 [in Thai]
- Beamon, B. M. (1998). Supply chain design and analysis: Models and methods. *International Journal of Production Economics*, 55(3), 281–294.
- Department of Agricultural Extension. (2016). *Department of Agricultural Extension Strategic Plan 2017-2021*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Kotler, P. (2004). *Marketing management*. Upper Saddle River, NJ : Prentice-Hall.
- Thirapong, K. (2018). Collaborative Farming Policy with Thailand's Agricultural Sector Context at Present. in *Economics National Academics Conference 2017*. Bangkok : Ramkhamhaeng University.

- Ricardianto, P., Barata, F.A., Mardiyani, S., Setiawan, E.B., Subagyo, H., Saribanon, E., & Endri, E. (2022). Supply chain management evaluation in the oil and industry natural gas using SCOR model. *Uncertain Supply Chain Management*, 10(3), 797–806.
- Russell S. Roberta and Bernard W. T. (2020). *Operation Management: Creating Along Value the Supply Chain (7th ed.)*. Massachusetts : John Wiley and Sons.